

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายเปลี่ยน-เทพราช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. โครงสร้างและระบบบริหารการศึกษา
2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างและระบบบริหารการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาไทย ทั้งในด้านสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน ในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการจัดการศึกษา ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาเพื่อทุกคนทุกฝ่าย และทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (Education for All. All for Education) ซึ่งเป็นหลักการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสวนทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัด

สภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2547 : 2)

จากการปฏิรูประบบบริหารราชการและการจัดการศึกษา ได้หลอมรวมหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานเดียวกัน คือกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการบริหารราชการตามโครงสร้างใหม่ ได้จัดระเบียบการบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 4 ให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง อันเป็นที่มาของมาตรา 44 วรรคหนึ่งและมาตรา 45 วรรคหนึ่งแห่งกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจ และการมอบอำนาจของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้แก่สถานศึกษา เพื่อให้การบริหารการศึกษา และการบริหารสถานศึกษามีความอิสระและคล่องตัว โดยอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลและผู้อำนวยการสถานศึกษาตามกฎหมายการศึกษามีดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

1.1 การจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือ การศึกษาตามอัธยาศัยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบ

1.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้

1.3 การจัดประเมินผลผู้เรียน

1.4 การจัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

1.5 การร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

1.6 พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

1.7 บริหารจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปตามที่กระทรวงกระจายอำนาจมาให้

1.8 จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.9 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

1.10 ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา

1.11 ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

1.12 ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบายวัตถุประสงค์และภารกิจหลักของสถานศึกษา

1.13 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1.14 พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้เรียน

2. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545

2.1 การผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ

2.2 จัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ (เด็กที่มีความบกพร่อง 9 ลักษณะ) ให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

3. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

3.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

3.2 บริหารภารกิจของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและของสถานศึกษา รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

3.3 ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่และทรัพย์สินของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบและ ข้อบังคับของทางราชการ

3.4 เป็นผู้แทนของสถานศึกษาในกิจการทั่วไปรวมทั้งการจัดทำนิติกรรม สัญญา ของสถานศึกษาตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาได้รับมอบอำนาจ

3.5 จัดทำรายงานผลประจำปีเกี่ยวกับภารกิจของสถานศึกษาเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.6 อนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปัตถ์ของสถานศึกษาตามระเบียบที่คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

3.7 ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

4. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

4.1 ควบคุม ดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา กำหนด

4.2 พิจารณาความดีความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาใน สถานศึกษา

4.3 ส่งเสริมสนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มี การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.4 จัดทำมาตรฐาน ภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาใน สถานศึกษา

4.5 ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา

4.6 ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่นหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่ การศึกษาหรือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมอบหมาย

4.7 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการกรณีที่ขาด คุณสมบัติตามมาตรฐานตำแหน่ง หรือขาดคุณสมบัติพิเศษ

4.8 บรรจุและแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ครูผู้ช่วย ตำแหน่งครู และ ตำแหน่ง บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

4.9 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ระหว่างทดลองการปฏิบัติหน้าที่ออกจากราชการเนื่องจากความประพฤติไม่ดี หรือไม่มีความรู้ หรือไม่มีความเหมาะสมหรือมีผลการประเมิน ทดลองการปฏิบัติหน้าที่ราชการต่ำกว่าเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

4.10 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ระหว่างทดลองการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่จะได้รับการแต่งตั้งต่อไป

4.11 สั่งบรรจุข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ออกจากราชการไปแล้ว กลับเข้ารับราชการโดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

4.12 สั่งให้ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษารักษาการในตำแหน่ง

4.13 การเลื่อนเงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

4.14 ยกย่องเชิดชูเกียรติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์

4.15 แจ้างมาตรฐานวิชาชีพ ภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงานมาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ เกณฑ์การประเมินผลงาน ระเบียบแบบแผน หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติราชการ บทบาทหน้าที่ของข้าราชการในฐานะเป็นพลเมืองดีตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

4.16 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและพัฒนาผู้ได้บังคับบัญชา ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

4.17 ส่งเสริม สนับสนุน ผู้ได้บังคับบัญชาโดยการให้ไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาตามระเบียบ ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

4.18 รักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

4.19 เสริมสร้างและพัฒนาผู้ได้บังคับบัญชาให้มีวินัย ป้องกันมิให้กระทำผิดวินัย และการดำเนินการทางวินัยแก่ผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งมีกรณีอื่นมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย

4.20 พิจารณานุญาตหรือยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา

4.21 สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรณีถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นผู้ไม่เลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4.22 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการ ตามมาตรา 110 (1) - (6)

4.23 สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนกรณีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ถูกกล่าวหา หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าห่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ บกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ฯ

4.24 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รับโทษจำคุกโดยคำสั่งของ ศาลหรือต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษออกจากราชการ

5. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546

5.1 วิเคราะห์และจัดทำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

5.2 วางระเบียบ ออกประกาศและข้อบังคับของสถานศึกษา

5.3 เสนอขอจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไป

5.4 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคคลเพื่อพิจารณาและเสนอความคิดเห็นหรือ ปฏิบัติการอย่างใดอันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาหรือสถานศึกษา

จากอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ สามารถกระทำกิจการต่างๆ ได้ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษา ในระดับชั้นที่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษากำหนด

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม เป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของคนอื่นเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาด้านต่างๆ การมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตระหนักในสิทธิ หน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกัน ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา และผลของการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (Participation) คือการที่องค์ประกอบต่างๆ ทั้งครู นักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน มาร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการดำเนินการนั้นมีลักษณะกระบวนการมีขั้นตอนที่มุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืน ในความสัมพันธ์ของภาคีทุกฝ่ายที่เข้ามาร่วมกัน มีความหลากหลายตามกิจกรรมที่ทำ (สื่อพลัง 2543 : 10)

พิสุทธิ วรรณจักรศิริ (2546 : 38) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การดำเนินงาน การประเมินผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นๆ ในชุมชนที่อาศัยอยู่

กวิน เสือสกุล (2546 : 20) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ว่า หมายถึงการที่ผู้ปกครองเอาใจใส่เลี้ยงดูและให้การศึกษาเล่าเรียน การเรียน การสอนให้มีความสำคัญและมีส่วนร่วมตัดสินใจ วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา บริหารและสนับสนุน กระบวนการจัดการเรียนการสอน ร่วมกับชุมชน และโรงเรียนพร้อมเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 24) นิยามว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปเป็นสมาชิก ร่วมพิจารณาหรือลงมือปฏิบัติ

สุภาพ จันทรมณี (2536 : 68) สรุปความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมกันดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการ ร่วมกันพิจารณาตัดสินใจ กำหนดการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนให้มากที่สุดด้วยความรับผิดชอบ เพื่อให้ผลของการจัดการมีประสิทธิภาพ

ธีระวุฒิ ดำรักษ์ (2541 : 20) สรุปความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง รูปแบบ หรือวิธีการทำกิจกรรมเป็นระบบกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือรับผิดชอบงานของกลุ่ม

เออร์วิน (Erwin 1976 : 138) ได้ให้ความหมายต่อการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการพัฒนาระบบมีกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน การแก้ปัญหาร่วมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุน ติดตามผล ปฏิบัติงาน ขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคเฮนและอัพฮอฟ (Cohen and Uphoff 1977 : 223) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การร่วมมือของประชาชนนั้น ต้องมีความรู้สึก ดังนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมิน โครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนา

อแลสเทอร์ (Alastair 1982 : 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าอะไรควรทำ และทำอย่างไร ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมเสียสละ

ในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่ของนักการศึกษา และบุคคลต่างๆ ที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามผล ประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้ภารกิจสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

บทบาทของผู้มีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าของตนเอง และทำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนรู้ต้องเข้ามามีบทบาทร่วมกันได้แก่

1. สำรวจความต้องการคือสำรวจความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการซักถามสัมภาษณ์ ฯลฯ เพื่อกระตุ้นความสนใจ สำรวจความสนใจ และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. กำหนดมาตรฐาน คือ กำหนดเป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาตามความถนัด ความสนใจ เรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ
3. การวางแผนการเรียนรู้คือการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
4. กิจกรรมการเรียนรู้ คือ วิธีการปฏิสัมพันธ์ ที่สร้างสรรค์ความรู้จากการคิด วิเคราะห์ วางแผนปฏิบัติจริง
5. การประเมินผล คือ การประเมินประสพการณ์ด้านต่างๆ ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. การสรุปผลการเรียนรู้ คือ การนำผลจากการประเมินมาใช้เพื่อพัฒนา และปรับปรุงข้อบกพร่อง จากการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเห็นคุณค่าของฐานะทรัพยากรบุคคล ผู้ที่จะต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุน พัฒนา ช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่จะทำให้กิจกรรมหรือการดำเนินงานประสพผลสำเร็จ จะประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. บุคคล ซึ่งเป็นทั้งประชาชนระดับบุคคล หรือกลุ่มชน
2. องค์กร เป็นกลุ่มชนที่มีลักษณะรูปแบบเป็นทางการ เช่น หน่วยงาน สถาบัน ชุมชน

ฯลฯ

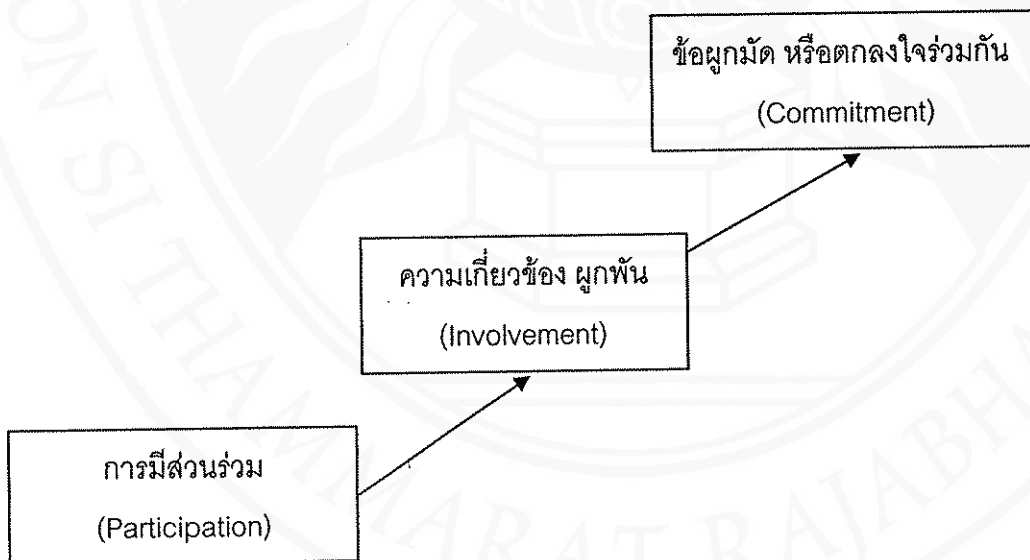
3. กิจกรรม เป็นการกระทำร่วม ซึ่งประชาชนหรือองค์กรจะกระทำร่วมกันในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

ในองค์ประกอบนี้จะประกอบด้วยเครือข่ายในการติดต่อประสานงาน และลักษณะของกลุ่มที่จะเข้าร่วมด้วย ขนาดของกลุ่มจะมีลักษณะที่มีความเหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้นๆ ลักษณะความสัมพันธ์นั้นจะต้องมีอุดมการณ์ไปในทิศทางเดียวกัน และมีระยะเวลาความถี่ของการจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยการติดต่อประสานงานกันจะมีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (สนธิท สุทนต์ 2544 : 21-22)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วยบุคคล องค์กร และกิจกรรม เป็นการกระทำร่วมกัน มีอุดมการณ์ไปในทิศทางเดียวกัน การจัดกิจกรรมร่วมกัน ส่วนลักษณะการประสาน งานมีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงานจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันนี้ หากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน จะเป็นผลให้เกิด ข้อมูลผูกมัด หรือสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน ซึ่งแสดงระดับความสัมพันธ์ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วม

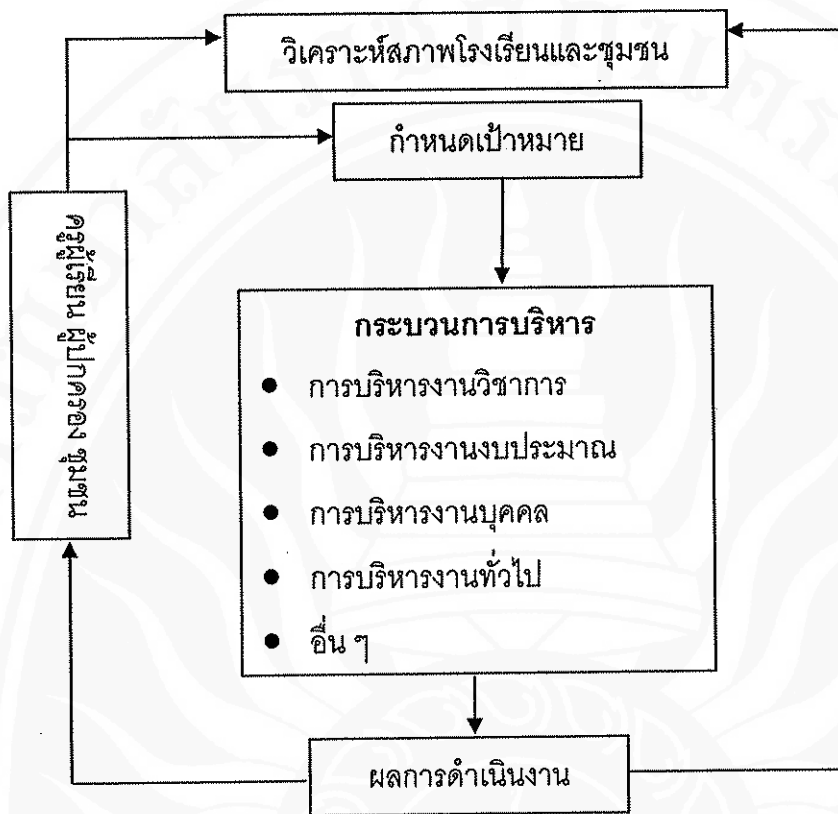
ประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม มีประโยชน์ต่อการบริหารเป็นอันมาก ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรได้ดังนี้

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 11) กล่าวถึง ประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ว่า

1. การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดม ความคิด และอภิปรายร่วมกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ทำให้การปฏิบัติมีความเป็นไปได้มากกว่าการคิดเพียงคนเดียว
2. การมีส่วนร่วมในการบริหารมีผลต่อทางจิตวิทยา คือ ทำให้เกิดความต่อต้านน้อยลง ในขณะเดียวกัน เกิดการยอมรับมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่ผู้บริหารสามารถใช้ทดสอบว่าสิ่งที่ตนเองรู้ตรงกับสิ่งที่ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือไม่
3. การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
4. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถ และทักษะในการทำงานร่วมกัน เกิดความมีน้ำใจ (team spirit) และความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน
5. การมีส่วนร่วมจะทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้น และส่งเสริมให้การปรับปรุงงานมีความเป็นไปได้สูง ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

เนื่องจากการบริหารโรงเรียนไม่สามารถจะปฏิบัติงานเพียงลำพังคนเดียวได้ ซึ่งในปัจจุบันกระแสการมีส่วนร่วม การตรวจสอบ การติดตาม การประเมินผล ทุกอย่างต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ของการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของในองค์กร อันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหาร ทั้งแง่เป้าหมายของโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งมีการดำเนินงานดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา
 ที่มา สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 12)

จากรายละเอียดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การกำกับติดตามการวัดและประเมินผลการตัดสินใจต้องอยู่บนฐานความเท่าเทียมกัน อันประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคคลในฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับ และในการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้นผู้บริหารเป็นจักรสำคัญ ในการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารมากขึ้นเพียงใด เพราะการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน นอกจากเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของ ตลอดจนเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (2543) กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจในการบริหารและด้านการบริหารทั่วไปให้สถานศึกษาดำเนินการให้คล่องตัวและมีอิสระมากขึ้น โดยให้อำนาจแก่กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (School-Based Management) ซึ่งตรงกับแนวคิดของ เดวิด (กฤษณ์เทพ อุปจันทร์ 2542 : 33 ; อ้างอิงมาจาก

David 1996 : 44) กล่าวว่า การกระจายอำนาจ เป็นการบริหารที่กำหนดให้บทบาทการบริหารสถานศึกษา เป็นไปตามลักษณะความต้องการของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งจะทำให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน มีอิสระและความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรสูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรค สามารถจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541 : 401) ให้ทัศนะว่าเป็นการบริหารแขนงหนึ่ง ที่ให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระมากขึ้น ให้ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้แทนชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น เป็นการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานการวิจัยที่ยืนยันประโยชน์ของการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Participatory Decision-making) โดยมุ่งให้อำนาจคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในสามเรื่อง คือ งบประมาณ บุคลากร หลักสูตร หรือโปรแกรมการศึกษาและกฤษฎีกาเทพ อุปจันทร์ (2542 : 33) ที่มุ่งให้มีการตัดสินใจร่วมกันในระดับหน่วยปฏิบัติ (School Site) ระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู บุคลากรทางการศึกษา และกลุ่มผู้รับบริการการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน ผู้แทนองค์กรประเภทต่างๆ ในชุมชนโดยให้ตัดสินใจอย่างมีอิสระสูงซึ่งมีความรับผิดชอบต่อบทบาทและภารกิจของสถานศึกษาที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป สำหรับ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 19) ได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ว่า ควรเสนอแนะแนวทางในการบริหาร และการจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาโดยร่วมเป็นคณะทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้งสี่ด้านที่กล่าวมา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการบริหารงาน และการจัดการในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยร่วมเป็นคณะทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถแก้ปัญหา อุปสรรค และสามารถจัดกิจกรรมทางการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพทฤษฎีการมีส่วนร่วม

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนดดังนั้นความหลากหลายของบุคคล ที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จึงเอื้อต่อการพัฒนา คุณภาพการศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ

บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาดังนี้

ผู้แทนผู้ปกครอง เป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพทางการศึกษา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งในส่วนตัวคาดหวัง และสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้แทนครู เป็นผู้มีความชำนาญในสายวิชาชีพ ครูมีความสำคัญ ต่อการนำเสนอ ข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัญหา และความต้องการสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งรายงานผลการจัดการศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชน เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ทั้งในด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้

ผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่ครอบคลุมงบประมาณ ทรัพยากรทางการจัดการศึกษา และเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษา กับแผนพัฒนาท้องถิ่น

ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา เป็นผู้สะท้อนสภาพของความรักความศรัทธาความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนได้รับการศึกษาช่วยจรรโลงคุณค่าของสถาบันไปสู่ศิษย์รุ่นหลัง ให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเช่นกัน

ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอเติมเต็ม ข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมของศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่จะช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษา เป็นบุคคลที่สำคัญที่จะสะท้อนการบริหารจัดการผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจกระตุ้นการทำงาน สะท้อนความคิด เปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่ม ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่จัดเตรียมการประชุม บันทึกรายการประชุม รายงานผลการประชุม สนับสนุนด้านอุปกรณ์ห้องประชุม วัสดุใช้สอย รวมทั้งการพิจารณา นำมติข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

สรุปได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคล ในการจัดการและบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม จึงต้องอาศัยผู้มีความรู้ ความชำนาญในสาขาหลากหลาย และเข้าใจการศึกษามีความมุ่งมั่น มีเวลาที่จะอุทิศแรงกายแรงใจ พัฒนาสถานศึกษา ของชุมชนให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานตามที่ท้องถิ่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติต้องการซึ่งจะส่งผลให้ชุมชน สังคมเข้มแข็ง และประเทศชาติก้าวหน้า

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากอดีตถึงปัจจุบัน

สภาพการเป็นองค์คณะบุคคล ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เป็นปัญหาอุปสรรค ต่อการบริหารจัดการแบบองค์คณะบุคคลในระดับสถานศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทหน้าที่ว่าตนเองจะทำอะไร ทำอย่างไร และทำเพื่ออะไร
2. บุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการส่วนใหญ่ได้รับการร้องขอจากสถานศึกษา มากกว่าได้รับการคัดสรรจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ
3. วิธีการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการยังขาดทักษะขาดประสบการณ์ เช่น ทักษะร่วมประชุมตัดสินใจ
4. สถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคิดว่าคณะกรรมการเป็นผู้สนับสนุน ด้านทรัพยากรทางการศึกษามากกว่าเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลที่เกิดขึ้น
5. กรรมการสถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคิดว่าการบริหารจัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียงที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ปฏิบัติตามการร้องขอของสถานศึกษา
6. คณะกรรมการสถานศึกษาแต่ละคนมีภาระงานมาก การประชุมจึงขาดความต่อเนื่องและความพร้อมเพียง
7. ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารขาดคุณภาพ จึงเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของการบริหารจัดการ การนำข้อมูลไปใช้ในการพิจารณา ของคณะกรรมการเพื่อการตัดสินใจ การแก้ปัญหาหรือพัฒนางานการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐาน ความรู้สึกและประสบการณ์เดิม
8. ในอดีตสถานศึกษาขาดความคล่องตัวในการบริหารปัจจุบันสถานศึกษา มีความคล่องตัวสูง แต่กรรมการสถานศึกษาบางส่วนยังขาดความชัดเจนในบทบาทที่จะต้องเป็นผู้กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุน จากคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในความคาดหวังของการปฏิรูปการศึกษา การกำกับสนับสนุนและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา เป็นบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนดเป็นภารกิจหลักของการทำงานร่วมกับสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาร่วมกัน ดังนั้นความคาดหวังที่มีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสรุปได้ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจมีทักษะในการทำงานร่วมกับสถานศึกษา และมีการพัฒนา งานอย่างต่อเนื่อง
 2. มีความกระตือรือร้น เต็มใจ อุทิศ ทูมเท เสียสละ เวลาเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา
 3. มีปฏิสัมพันธ์ที่เคารพสิทธิพื้นฐานซึ่งกันและกัน
 4. ยอมรับความสามารถของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน
- สรุปได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคุณภาพการศึกษาและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาต่อการส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมาย ของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคล ทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริม สนับสนุน กิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายมาตรฐานในการบริหารจัดการทาง การศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้นสถานศึกษา และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีรูปแบบ วิธีการทำงาน ที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดหมายเพื่อ พัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้นโดยในส่วนของสถานศึกษา ควรมีบทบาทใน การส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะเข้ามาร่วมสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าในภารกิจของสถานศึกษาดังนี้

1. ความเป็นนิติบุคคลเป็นเรื่องใหม่ของสถานศึกษากรรมการศึกษาบางท่านอาจไม่ เข้าใจบทบาทตามกฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศและคำสั่งของตน และของสถานศึกษาในระยะ เริ่มแรก เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องจัดประชุม ทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ แต่ละฝ่ายร่วมกัน

2. สร้างความตระหนักต่อบุคคลและชุมชน ถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาองค์บุคคลและสถานศึกษาสู่คุณภาพที่คาดหวัง
3. จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยทบทวนสาระของแผนพัฒนาร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อปรับให้เกิดเป็นแผนร่วมของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษา
4. จัดทำรายละเอียดงบประมาณ และรับผิดชอบการจ่ายงบประมาณของสถานศึกษา โดยเสนอขอรับคำแนะนำ จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการปรับขยายทิศทางรูปแบบวิธีการระดมและใช้ทรัพยากร เพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
5. จัดทำรายละเอียดแผนงานโครงการและประมาณการค่าใช้จ่าย ที่จะระดมทุนจากผู้ปกครองเพื่อขอรับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อรับทราบข้อคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสม
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศสิ่งแวดล้อมทางวิชาการที่เหมาะสม และเอื้อต่อการเรียนรู้ที่เน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้ควรรายงานให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการร่วมคิดร่วมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมภาคภูมิใจ
8. ออกระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ที่สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ
9. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษา จากหน่วยงานภายนอก รวมทั้งการรายงานผลการประเมินผลคุณภาพการจัดการศึกษา ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา
10. จัดและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร ให้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจแก้ปัญหาหรือพัฒนาการศึกษาร่วมกัน และบริหารจัดการใช้ความคิดเห็นบนความรู้ลึก และประสบการณ์
11. พัฒนาปรับปรุงระบบสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เหมาะสม เพื่อให้คณะกรรมการและบุคลากรได้มีโอกาสสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมจนสามารถทำความเข้าใจในข้อมูลต่างๆ นำไปสู่การพัฒนาการศึกษาธิการร่วมกันได้

12. แต่งตั้งมอบหมายให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อสนองตอบต่อการพัฒนางานคณะกรรมการสถานศึกษาและการนำมติการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มาขยายผลสู่การปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

13. รายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ตามความเหมาะสม

14. เสนอแผนการประชุมคณะกรรมการให้มีความต่อเนื่องจัดระเบียบวาระการประชุม นำเสนอประธานกรรมการสถานศึกษา และดำเนินการสนับสนุนการประชุมตั้งแต่การเตรียมการ ก่อนประชุม ระหว่างประชุม สรุปรายงานการประชุม และแจ้งรายงานการประชุมอย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาและชุมชนในท้องถิ่น มีแนวปฏิบัติพัฒนาการบริหารและจัดการศึกษา สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

แนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการทำงานเข้าใจตั้งแต่เริ่มแรกของการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้เชื่อมโยงระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะกรรมการเลขานุการ กับสถานศึกษาในฐานะผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหาร จึงเป็นผู้ประสานการดำเนินกิจการต่างๆ โดยคำนึงถึงข้อคิด ความเห็น และมติของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจการสถานศึกษา และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้หากมีข้อเสนอแนะใดๆ ควรนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วสรุปผลเป็นมติที่ชัดเจน เมื่อได้มติแล้ว ประธานก็จะมอบให้ผู้บริหารสถานศึกษา นำไปสู่การพิจารณาดำเนินการของสถานศึกษา

สำหรับบทบาทในการ “กำกับ” ควรเป็นการคิดตามการปฏิบัติงาน ตามที่สถานศึกษาได้ทำแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎหมาย และแนวนโยบายของหน่วยเหนือ หรือ ตามมติ

ที่กำหนดร่วมกันโดยไม่ควรกำกับการทำงาน ของผู้บริหารครู อาจารย์ คือ ไม่แสดงบทบาท เป็นผู้บังคับบัญชา

ในการรับทราบผลการดำเนินงาน ควรดูเป็นภาพรวมของสถานศึกษา ว่าผลการดำเนินกิจกรรมทั้งระหว่างการดำเนินการ สั้นปีงบประมาณ สั้นปีการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงพัฒนากิจการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างยิ่ง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องไม่สั่งการทั้งโดยตรงและโดยอ้อมไปยังบุคคลอื่น ได้แก่ ครู หรือบุคลากรในสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่จะรับผิดชอบ ตลอดจนการนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และมติของคณะกรรมการสถานศึกษา ไปสู่ปฏิบัติ

สรุปได้ว่าบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจมีส่วนร่วม กับสถานศึกษาในกระบวนการ และขั้นตอนต่างๆ ในกิจการของสถานศึกษา โดยร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลและร่วมประเมินผลร่วมปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาร่วมกับ คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองสมาคมผู้ปกครองครูสมาคมศิษย์เก่าองค์กรชุมชน องค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ที่มาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การได้มาซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 40 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับมาตรา 8 และมาตรา 35 วรรคสอง และวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนด กฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“ผู้ปกครอง” หมายความว่า บิดา มารดา หรือบิด หรือมารดา ซึ่งเป็นผู้ให้อำนาจปกครอง หรือผู้ปกครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ของนักเรียน และให้หมายความรวมถึง บุคคลที่นักเรียนอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่นักเรียนอยู่รับใช้การงาน

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการศึกษา การสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงานการศึกษา ที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐแต่ละแห่ง ยกเว้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และศูนย์การเรียนรู้

“สถานศึกษาขนาดเล็ก” หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียน ไม่เกินสามร้อยคน

“สถานศึกษาขนาดใหญ่” หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนเกินกว่าสามร้อยคนขึ้นไป

“องค์กรชุมชน” หมายความว่า ชุมชนหรือองค์กร ที่มีประชาชนรวมตัวกัน ไม่น้อยกว่า สิบห้าคน เพื่อดำเนินกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคมและชุมชนโดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง วงจร เวลาไม่น้อยกว่า หนึ่งปี มีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา รับรอง และมีที่ตั้งแน่นอน อยู่ในท้องที่ตำบล หรือแขวง ที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษาหรือ ท้องที่ตำบล หรือแขวง ที่สถานศึกษาตั้งอยู่

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย ซึ่งสถานศึกษาตั้งอยู่

“ศิษย์เก่า” หมายความว่า ผู้ที่สถานศึกษารับรองว่า สำเร็จการศึกษาจาก หรือ เคย ศึกษาในสถานศึกษานั้น

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาแต่ละแห่ง

“ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ที่สถานศึกษาตั้งอยู่

ข้อ 2 ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 9 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 15 คน ประกอบด้วย

(1) ประธานกรรมการ

(2) กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน

(4) กรรมการที่เป็นตัวแทนองค์กรชุมชน จำนวนหนึ่งคน

(5) กรรมการที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน

(6) กรรมการที่เป็นศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน

(7) กรรมการที่เป็นตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นใน

พื้นที่จำนวนหนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนสองรูป หรือสองคน สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

(8) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหนึ่งคน สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และ จำนวนหกคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

(9) ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการเลขานุการ

ข้อ 3 ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์
- (2) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (3) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (4) ไม่เคยได้รับลงโทษ จำคุก โดยคำพิพากษา ถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้รับโดยความประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (5) ไม่เป็นคู่สัญญา กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษานั้น

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ หรือกรรมการผู้ใด มีลักษณะข้อห้ามตาม (5) ต้องออกจากการเป็นบุคคล ที่มีลักษณะต้องห้าม หรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อถือได้ว่า ตนได้เลิกประกอบกิจการ หรือการใด ๆ อันมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว ต่อผู้บริหารโรงเรียน ภายในสิบห้าวัน หากมิได้ดำเนินการดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้น ไม่เคยได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ

ข้อ 4 นอกจากคุณสมบัติตามข้อสามแล้ว

1. กรรมการตามข้อ 2 (2) ต้องเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนบ้านของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานนั้น และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษา ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้าง กับสถานศึกษานั้น
2. กรรมการตามข้อ 2 (3) ต้องเป็นครู
3. กรรมการตามข้อ 2 (4) ต้องไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้าง ของสถานศึกษาที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้าง กับสถานศึกษานั้น
4. กรรมการตามข้อ 2 (6) ต้องเป็นผู้ที่เคยปรึกษา หรือสำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษานั้น และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้าง ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีสัญญาจ้าง กับสถานศึกษานั้น
5. กรรมการตามข้อ 2 (8) ต้องไม่เป็นกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเกินกว่าสามแห่งขึ้นไปในเวลาเดียวกันและไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษา ที่ปรึกษาหรือ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

ข้อ 5 ให้ผู้อำนวยการดำเนินการสรรหา และเลือกประธานกรรมการ และกรรมการตามหลักเกณฑ์ และวิธีการดังต่อไปนี้

(1) ในการสรรหา และเลือกกรรมการตามข้อ 2(2)(3) และ(6) ให้บุคคลแต่ประเภทเสนอชื่อผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการ ซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ 3 และข้อ 4 จากนั้นให้ผู้รับการเสนอชื่อเลือกกันเอง ให้เหลือประเภทละหนึ่งคน ทั้งนี้โดยให้แต่ละประเภทแยกกันดำเนินการ

(2) ในการสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2(4) ให้องค์ประชุมชน เสนอชื่อผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติตามข้อ 3 และข้อ 4 จากนั้นให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือจำนวนหนึ่งคน

ในกรณีไม่มีองค์ประชุมชนในท้องที่ตำบล หรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียน ในสถานศึกษาหรือตำบล หรือแขวง ที่สถานศึกษาตั้งอยู่ หรือมีแต่ไม่เสนอชื่อ ผู้แทน เข้ารับเลือก เป็นกรรมการให้ผู้อำนวยความสะดวกสรรหาผู้แทนองค์ประชุมชนในท้องที่ตำบล หรือแขวงใกล้เคียง ในท้องที่ตำบลหรือแขวงของเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียงเป็นกรรมการผู้แทนองค์ประชุมชนในสถานศึกษานั้น

(3) การสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (5) ให้ดำเนินการโดยสภาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

(4) การสรรหาและการเลือกกรรมการตามข้อ 2(8) ให้ดำเนินการโดยพิจารณา ร่วมกันของผู้ที่ได้รับการสรรหาและได้รับเลือกเป็นกรรมการตามข้อ 2(2) (3) (4) (5) (6) (7) และ กรรมการตามข้อ 2 (9) ให้ได้จำนวนสองคน สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนเจ็ดคน สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

(5) การสรรหาและการเลือกประธานกรรมการให้ผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการ ตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) และกรรมการตามข้อ 2 (9) ร่วมกันเลือกประธานกรรมการ จากผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(6) ให้ผู้อำนวยความสะดวกเสนอรายชื่อ ผู้ได้รับการสรรหาและได้รับเลือกตาม (1) ถึง (5) ต่อผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการและกรรมการ

ข้อ 6 หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหา และการเลือกกรรมการ นอกจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ให้เป็นไปตามประกาศของสถานศึกษา

ข้อ 7 ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ(8) มีวาระ การดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี และอาจได้แต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระ ติดต่อกันไม่ได้ นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระประธานกรรมการ และวาระกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ(8) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ ทำให้เสื่อมเสียต่อสถานศึกษาหรือหย่อนต่อความสามารถ

(4) ขาดคุณสมบัติ ข้อ 3 หรือข้อ 4

(5) พ้นจากการเป็นพระภิกษุ เฉพาะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทน ที่เป็นพระภิกษุ

ข้อ 8 ในกรณีเป็นประธานกรรมการ หรือกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ (8) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้ดำเนินการสรรหาเลือกและแต่งตั้งประธานกรรมการ หรือกรรมการภายใน 90 วัน เว้นแต่วาระของกรรมการการเหลืออยู่ไม่ถึง 180 วัน จะไม่ดำเนินการ ก็ได้ให้ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ ของผู้ซึ่งตนแทน ในกรณีที่ประธานกรรมการและกรรมการตามวรรค 1 จะพ้นจากตำแหน่งตามวาระให้ดำเนินการ สรรหากรรมการใหม่ ภายใน 90 วัน ก่อนวันครบวาระ และให้ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติ หน้าที่ต่อไป จนกว่าประธานกรรมการ และกรรมการซึ่งแต่งตั้งใหม่เข้ามารับหน้าที่

ข้อ 9 สถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานโดยทั่วไป ซึ่งไม่สามารถแต่งตั้งกรรมการสถานศึกษาได้ครบองค์ประกอบตาม กฎกระทรวงนี้การกำหนดองค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวน กรรมการในแต่ละลักษณะและประเภทของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ พื้นที่การศึกษา เป็นผู้มีอำนาจในการประกาศให้สถานศึกษาใดเป็นสถานศึกษาที่มีสภาพและ ลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยทั่วไป

ข้อ 10 ในวาระเริ่มแรกให้ผู้อำนวยการดำเนินการสรรหา และเลือกประธานกรรมการ และกรรมการให้เสร็จภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่ กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

ข้อ 11 ในวาระเริ่มแรกกรรมการตาม ข้อ 2 (3) ยังไม่ต้องมีใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพ จนกว่าคุรุสภาจะกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสภาครูและบุคลากร ทางการศึกษา

ข้อ 12 ให้เลขาธิการคณะกรรมการ การศึกษาชั้นพื้นฐานมีอำนาจตีความวินิจฉัย ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติการ หรือการดำเนินการสรรหา การเลือกประธานกรรมการ และ

กรรมการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ ให้ไว้ ณ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2546

นายอดิศักดิ์ โพธารามิก

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

จากเอกสารที่กล่าวมาข้างต้น เห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะองค์คณะบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการของสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษากับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และชุมชนในท้องถิ่น มีแนวปฏิบัติในการพัฒนาการบริหาร และจัดการศึกษาสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องจึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐาน ในการบริหารจัดการทางการศึกษาทั้งนี้การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบ วิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกันโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 รวมทั้งอำนาจหน้าที่การบริหารงานบุคคล ที่จะเกิดขึ้นตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. กำกับดำเนินกิจการของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินภารกิจด้านต่างๆ ของสถานศึกษา

3. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการ และบุคลากรทางการศึกษากำหนด

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 ตลอดจนกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรอบการดำเนินงานของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) กำกับ (2) ส่งเสริมสนับสนุน (3) มีอำนาจอื่นตามที่กฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด ซึ่งมีกรอบในการดำเนินการดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ในการกำกับ หมายถึง การกำกับให้สถานศึกษาดำเนินงาน ด้านวิชาการด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ คำสั่ง นโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

อำนาจหน้าที่ในการกำกับการดำเนินงานของสถานศึกษา หลายคนเปรียบเทียบว่าทำหน้าที่กำกับเส้น (Lineman) ในกีฬาฟุตบอล คือกรรมการกำกับเส้นไม่ใช่ผู้ตัดสิน และไม่ใช่ตัวนักกีฬาฟุตบอลในสนาม ไม่มีสิทธิ์เป่านกหวีด ไม่มีสิทธิ์เตะฟุตบอลในขณะที่มีการแข่งขัน เพราะคนมีสิทธิ์เป่านกหวีดคือ กรรมการตัดสิน (Referred) มีสิทธิ์เตะฟุตบอล คือนักกีฬาทั้งสองทีม ส่วนคณะกรรมการกำกับเส้นมีสิทธิ์และหน้าที่ในการยกธง เมื่อผู้เล่นไม่ปฏิบัติตามกติกา เมื่อกรรมการกำกับเส้นยกธงกรรมการตัดสินก็จะเป่านกหวีดยุติการแข่งขันชั่วคราวก่อนเริ่มเล่นใหม่ซึ่งโดยบทบาทนี้คณะกรรมการสถานศึกษาต้องคอยกำกับสถานศึกษา โดยการติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษา รวมทั้งให้ความเห็น ให้ข้อเสนอแนะให้คำปรึกษา เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกติกา ได้แก่ กฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ คำสั่ง นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

และของสถานศึกษาเองหากสถานศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้อง หรือไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการสถานศึกษา ต้องแจ้งให้สถานศึกษา ดำเนินการหากสถานศึกษายังไม่ดำเนินการ คณะกรรมการต้องเสนอความเห็นไปยังกรรมการตัดสิน ซึ่งได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาสั่งการหรือแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสั่งการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2. อำนาจในการส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริหารการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับศรัทธาเชื่อถือของประชาชน ชุมชนและท้องถิ่น

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ ส่วนนี้ให้เป็นไปตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากบทบาทและอำนาจหน้าที่ ของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังกล่าวอาจเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่ ดังตารางในหน้าถัดไป

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
1. ด้านวิชาการ	1. ด้านวิชาการ
1.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่น	1.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
<p>1.2 จัดการเรียนการสอนสภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่ เหมาะสม ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการ ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการจัด การศึกษาอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>1.2 ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุน ในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา อย่างต่อเนื่อง</p>
<p>1.3 จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาและรายงานผล การประเมินให้คณะกรรมการ สถานศึกษารับทราบ</p>	<p>1.3 รับทราบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การจัดระบบและการดำเนินการตาม ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา</p>
2. ด้านงบประมาณ	2. ด้านงบประมาณ
<p>2.1 จัดตั้งและรับผิดชอบการใช้จ่ายเงิน งบประมาณของสถานศึกษา ตามที่ กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ</p>	<p>2.1 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ จัดตั้ง และการใช้จ่ายงบประมาณของ สถานศึกษา</p>
<p>2.2 ออกระเบียบข้อบังคับ ประกาศ และ แนวปฏิบัติ ฯลฯ เกี่ยวกับการบริหาร การเงินและการจัดหารายได้จาก ทรัพย์สินของสถานศึกษาทั้งนี้ตามที่ กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ ที่กำหนด</p>	<p>2.2 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะในการออก ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงิน และการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของ สถานศึกษาหรือปฏิบัติตามหน้าที่อื่น เกี่ยวกับเรื่องนี้ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ ที่กำหนด</p>
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	3. ด้านการบริหารงานบุคคล
<p>ดำเนินการตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา กำหนด</p>	<p>ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายว่าด้วย ระเบียบ ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ด้านการบริหารทั่วไป	4. ด้านการบริหารทั่วไป
4.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับ นโยบาย และแผนของกระทรวง ศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความ ต้องการของชุมชนและท้องถิ่น	4.1 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะ และให้ คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน รวมทั้งความ ต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
4.2 ดำเนินการ กำกับติดตาม และ ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการ ของสถานศึกษา	4.2 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน เกี่ยวกับการระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษารวมทั้ง ปกครอง ดูแล รักษา ใช้และให้จัดหา ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ สถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
4.3 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษารวมทั้ง ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และ จัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ สถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	4.3 รับทราบให้ความเห็นข้อเสนอแนะใน การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและกิจการของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และ แผนของกระทรวงศึกษาธิการ
4.4 ออกระเบียบข้อบังคับ ประกาศ แนว ปฏิบัติ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตาม กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	
4.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน สร้าง ความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ใน ชุมชนและท้องถิ่น	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการของสถานศึกษา หรือตามที่ได้รับมอบหมายและตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	<p>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นและรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตาม กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความต้องการขอชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>4.4 ให้ความเห็นข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการออกระเบียบข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประการ</p>

เมื่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาเห็นว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาไม่สอดคล้องหรือไม่ปฏิบัติตาม กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ นโยบาย ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอความเห็นดังกล่าว ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รับทราบ เพื่อพิจารณา สั่งการให้สถานศึกษาปฏิบัติ ให้เป็นไปตาม กฎหมาย กฎระเบียบ ฯลฯ ต่อไป

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยมีหน้าที่ในการให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ การพัฒนาหลักสูตร ส่งเสริมสนับสนุนการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษา การจัดหา การใช้งบประมาณ การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา จัดทำนโยบายแผนพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุน ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนา สร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและท้องถิ่น ในภารกิจการบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วีระชัย เสมกักดี และคณะ (2542 : 58) ได้ศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของเทศบาลตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาพบว่าชุมชน ต้องการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชนให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงขยายการศึกษาให้สูงขึ้นโรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชน และกรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริงในทุกระดับ ปัจจุบันชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียน ให้การสนับสนุน การศึกษาแนะแนว ด้านบริหารจัดการ การร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น กิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนา กิจกรรมอื่นๆ ทางด้านการศึกษา จัดหาเงินสนับสนุน ห้องสมุดโรงเรียนจัดหาทุนการศึกษาให้กับสถานศึกษา

นงลักษณ์ อุดมวงษ์ และคณะ (2543) ศึกษาบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2545 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดตาก อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทที่คาดหวัง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตากอยู่ในระดับมาก ขนาดของโรงเรียน มีผลต่อบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวัง คือ แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลต่อบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า .05 วุฒิทางการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลต่อบทบาทหน้าที่ที่คาดหวัง คือ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า .05

วิน ประมุข (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดหอยกันสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. ชุมชนโรงเรียนวัดหอยกัน มีความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เกือบทุกด้านในระดับมากส่วนชุมชนมีความต้องการร่วมกิจกรรมยกย่องให้กำลังใจ นักเรียนที่ประพฤติดี เรียนดี และสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน และต้องการให้ความร่วมมือในการจัดงาน ประจำปี อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ประสิทธิภาพของการบริหารโรงเรียน ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และชุมชน โรงเรียนวัดหอยกัน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

3. ประสิทธิภาพของการบริหารโรงเรียน ตามรูปแบบที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของชุมชนโรงเรียนวัดหอยกันก่อนและหลังดำเนินการบริหารโรงเรียนตามรูปแบบการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการดำเนินการบริหารโรงเรียนตาม รูปแบบการมีส่วนร่วมมีค่าสูงกว่า

จักรกฤษ แยมสรวล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มี ส่วนร่วมการจัดการศึกษาในโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม ได้ผลการวิจัยสรุปว่า

1. บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยรวม รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีเพศ อายุ อาชีพ และวุฒิการศึกษาต่างกัน มีบทบาทที่มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงาน บุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยรวมรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้าน งบประมาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม มีบทบาทที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากกว่าคณะกรรมการ บริหารสมาคมครู และผู้ปกครองท่ามะกาวิทยาคม และคณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่า ท่ามะกาวิทยาคม นอกนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีบทบาทที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน

ศุภมาศ การระเกตุ และคณะ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประจำโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายด้านคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ด้านสนับสนุนการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านบริหารและจัดการ ด้านวิชาการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

2. ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เมื่อจำแนกประเภทของคณะกรรมการพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้แทนครู มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสูงสุด โดยรวมและรายด้าน ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนจากผู้ประกอบการ มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยที่สุด ทั้งในโดยรวมและรายด้าน

3. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยจำแนกตามประเภทของกรรมการโดยรวม ด้านบริหารและการจัดการ ด้านการสนับสนุนการศึกษาแตกต่างกัน อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านวิชาการไม่แตกต่างกัน

4. ปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคณะกรรมการและด้านโรงเรียน

ปัจจัยที่สนับสนุนด้านคณะกรรมการ ได้แก่ การเป็นคนในชุมชน การมีเวลาว่าง การเป็นศิษย์เก่า ผลตอบแทน ส่วนในด้านโรงเรียน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การปฏิบัติงานของผู้บริหารและคณะครู

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ด้านคณะกรรมการ ได้แก่ การไม่รับบทบาทหน้าที่ การไม่มีเวลาว่าง ไม่เป็นคนในท้องถิ่น สถานภาพไม่น่าเชื่อถือ ส่วนในด้านโรงเรียน โรงเรียนจัดประชุมบ่อย ผู้บริหารและคณะครูยังไม่ให้ความสัมพันธ์กับชุมชน

สุนีย์ เทียนสังข์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความพร้อมของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของวิทยาลัยเทคนิคสตูล พบว่า

1. ชุมชนมีความพร้อมใจการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยสตูล ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดสรรทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประสานงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. 2. การเปรียบเทียบความพร้อมของผู้ปกครอง ผู้ประกอบการ และผู้นำชุมชน ในการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ของวิทยาลัยเทคนิคสตูล พบว่าทั้ง 3 กลุ่ม โดยภาพรวมมี

ความพร้อมในการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคสุลทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มนตรี พรผล (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง
2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สังกัดโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการวางแผน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ สังกัดโรงเรียนขนาดกลางขึ้นไป มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มากกว่าที่ สังกัดโรงเรียนขนาดเล็ก
4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการ ปฏิบัติและด้านการปรับปรุงแก้ไขแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้แทนครู หรือผู้บริหาร ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา คุณภาพการศึกษามากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้แทนองค์กรชุมชน

งานวิจัยการต่างประเทศ

สมิธ (Smith 1971 : 2377 – A) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนใน การวางแผนและการพัฒนาของมหาวิทยาลัยมลรัฐมิชิแกนพบว่าสมาชิกของคณะกรรมการ การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับ เรื่องราวต่างๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการโรงเรียน จากประชาชนไม่เห็นด้วยกับเรื่องราวต่างๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยคณะกรรมการไม่มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียน เห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิม หากได้มีคณะกรรมการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

เจนนิง (Jenning 1980 : 470 – 4) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ กรรมการศึกษาของโรงเรียนในรัฐอริโซนา ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่ากรรมการศึกษามีความรู้ระบบการบริหารของโรงเรียนไม่พอ เช่น ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหาร การเงิน งบประมาณ และขาดเหตุผลที่ดีในการตัดสินใจ จึงทำให้การประชุมกำหนดนโยบาย ไม่ประสบผลสำเร็จ การจัดการศึกษาของท้องถิ่น ไม่พัฒนาเท่าที่ควร

ฮาร์โรลด์ (Harold 1983 : 2517–A) ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจบทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการการศึกษามีบทบาทสำคัญมาก ในการกำหนดนโยบาย และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานศึกษาของท้องถิ่น

ฟอสเตอร์ (Foster 1993 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประเภทของผู้ปกครอง ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องต่อผลของอัตราการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผลการวิจัยระบุว่า ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนแยกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ปกครองที่เข้ามาในโรงเรียนและอาสาทำงานต่าง ๆ ในโรงเรียน หรือเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในการประชุมสภาที่ปรึกษาโรงเรียนซึ่งผู้ปกครองประเภทนี้จะมีผลต่อนักเรียนในทางอ้อม และผู้ปกครองประเภทที่ 2 เป็นประเภทที่ส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยการช่วยนักเรียนทำการบ้าน หรือทำโครงการให้นักเรียน

จากการศึกษางานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่ามีการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในบทบาทหน้าที่ ปัญหาการดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งศึกษา ถึงระดับการมีส่วนร่วม ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนา รูปแบบ การมีส่วนร่วมของชุมชน จากกฎกระทรวง กำหนด จำนวนคุณสมบัติ หลักเกณฑ์วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและคณะกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ไว้อย่างชัดเจน ผู้ศึกษาซึ่งมีบทบาทเป็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและทำหน้าที่ประธานกลุ่มเครือข่ายวิชาการ ตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 มอบหมาย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนในเครือข่าย เปลี่ยน-เทพราช อำเภอสิชล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไปว่ามีระดับมากน้อยเพียงใด มีปัญหาในการมีส่วนร่วมในระดับใด และศึกษาความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ตามขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 งาน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

ต่อการปรับปรุงพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการดำเนินงานของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย
เปลี่ยน-เทพราช และเป็นข้อมูลสำหรับเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 และหน่วยงาน
ทางการศึกษาระดับสูงขึ้นไปในการกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหาร
สถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนถึงคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้
สามารถบริหารจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

